

Najas flexilis
(Willd.) Rostk. & Schmidt
Jezierza giętka
Jezierza najcieńsza

Syn.: *Caulina flexilis* Willd. (bazonim)

Spermatophyta, *Magnoliophytina* [= *Angiospermae*],
Liliopsida [= *Monocotyledoneae*], *Najadaceae*
 – jezierzowate

Opis gatunku

Roślina roczna, o giętkiej, nitkowatej, cienkiej (do 1 mm grubości), rozgałęzionej, nagiej łodydze długości 10–70 cm. Liście zebrane po 3 w nibyokółki, równowąskolancetowate lub równowskie, do 2 cm długie, nagie, delikatne, gęste, u podstawy rozszerzające się w pochwę, brzegiem delikatnie ząbkowane. Kwiaty męskie i żeńskie na tej samej roślinie (jednopienność). Położone w górnej części rośliny kwiaty męskie występują w postaci 1 pręcika otulonego dwoma przejrzystymi osłonami; znajdujące się niżej kwiaty żeńskie zredukowane są do pojedynczego słupka z 3-dzielnym znamieniem. Owoc typu orzeszka, żółtawy, do 2–3 mm długi, owalny lub krótkowalcowaty.

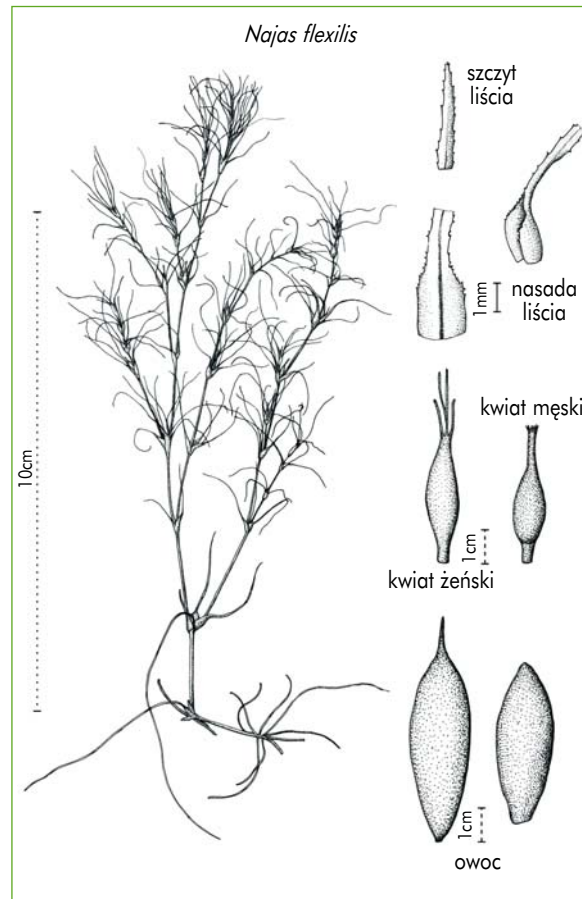
Możliwość pomyłki przy identyfikacji gatunku

Od wielu innych przedstawicieli rzędów *Alismatales*, *Hydrocharitales*, *Potamogetonales*, do których należą liczne rośliny wodne i bagienne, różni jezierzę fakt, że jest rośliną całkowicie zanurzoną (ani liście, ani kwiaty w żadnej fazie rozwoju nie wystają ponad powierzchnię wody), a także ząbkowane liście i jednopłciowe, niepozorne kwiaty o szczątkowym okwiecie. Od innych gatunków z rodzaju *Najas* odróżnia jezierzę giętką łodyga i grzbiet liści pozbawione kolców, giętka i proste (a nie kruche i odgięte) liście, 1-komórkowe ząbki na brzegu liścia, jednopienne kwiaty i owoce pozbawione skrzydełka (Raciborski, Szafer 1919, Casper, Krausch 1980).

Biologia i ekologia

Roczny hydrofit całkowicie zanurzony. Rozmnaża się generatywnie. Kwitnie w lipcu i sierpniu, zapylanie i rozsiewanie odbywa się przy udziale wody (Szafer 1969).

W obrębie zasięgu w Niemczech notowany w zespole *Najadetum intermediae* (związek *Potamion* – Oberdorfer 1990). Roślina występuje na podłożu piaszczystym lub organicznym. Preferuje wody płytkie, mezotroficzne, bogate w węglan wapnia. Według Hultena i Friesa (1986) spotykana także w wodach brakicznych.

Ekologiczne liczby wskaźnikowe światła, temperatury, reakcji (odczynu podłoża) i trofizmu (azotu) wg Ellenberga i in. (1992) wynoszą odpowiednio: L = 5, T = 6, R = 8, N = 5.

Siedliska

(wg Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej)

3150 – naturalne eutroficzne i mezotroficzne zbiorniki wodne, z roślinnością makrofitów całkowicie zanurzonych lub zakorzenionych w dnie i o liściach pływających lub z prymitywnymi skupieniami drobnych roślin pływających po powierzchni wody.

Rozmieszczenie geograficzne i szanse odnalezienia w Polsce

Jezierza giętka występuje w północnej Europie (Skandynawia, Wyspy Brytyjskie, północne Niemcy, północna Rosja), w Azji i Ameryce Północnej – jest więc gatunkiem amfiatlantyckim (Hulten, Fries 1986). Według Hegiego (1965) był on szeroko rozprzestrzeniony w Europie we wczesnym okresie postglacjalnym; proces zanikania stanowisk zaznaczył się wyraźniej od okresu subborealnego. Dzisiejsze rozmieszczenie ma charakter reliktowy. Jak się okazuje, współcześnie gatunek w obrębie całego zasięgu europejskiego jest zagrożony wyginięciem. Jest interesujące, że przeciwnie zachowuje się w Ameryce Północnej, gdzie należy do gatunków ekspansywnych.

Przez Polskę przebiega południowa granica zasięgu jeziorz giętkiej; gatunek notowany był na naszych ziemiach wyłącznie w XIX w. i tylko w północnej części – 2 jeziora w Puszczy Bukowej, jezioro Okunite w Krajence koło Piły i jezioro Dłużek koło Szczytna (Abromeit i in. 1940, Zalewska 1999, Zajac, Zajac 2001, Zalewska-Gałosz 2001). Stanowiska te, mimo specjalnych poszukiwań, nie zostały potwierdzone. Dane z lat sześćdziesiątych XX w. okazały się błędne.

Odnalezienie gatunku w Polsce wydaje się mało prawdopodobne (Zalewska-Gałosz 2001). Dwa stanowiska, na których był niegdyś obserwowany, znalazły się w obszarze Natura 2000 Puszcza Bukowa. Sugeruje się rozważenie w przyszłości reintrodukcji tego gatunku. Problemem jednak pozostaje pochodzenie populacji wyjściowej.

Status gatunku

Prawo międzynarodowe:

- Konwencja Berneńska (1979) – Załącznik I;
- Dyrektywa Siedliskowa (1992) – Załącznik II, IV.

Prawo krajowe:

- Ochrona gatunkowa – gdyby gatunek został odnaleziony, podlegałby ochronie prawnej.

Kategorie IUCN:

- „Czerwona lista IUCN” (1996) – nie uwzględniono;
- „Polska czerwona księga roślin” (Kaźmierczakowa, Zarzycki 2001) – EX.

Bibliografia

- ABROMEIT J., NEUHOFF W., STEFFEN H. 1940. Flora von Ost- und Westpreussen. Kommissionseverlang. Gräfe und Unzer. Königsberg.
- CASPER S. J., KRAUSCH H. D. 1980. *Pteridophyta* und *Anthophyta*. 1 Teil: *Lycopodiaceae* bis *Orchidaceae*. W: Ettl H., Gerlof J., Heyning H. (red.) Süßwasserflora von Mitteleuropa. Bd. 23. G. Fischer Verl., Jena.
- ELLENBERG H., WEBER H. E., DÜLL R., WIRTH V., WERNER W., PAULIBEN D. 1992. Zeigerwerte von Pflanzen in Mitteleuropa. Scripta Geobotanica 18.2: 5–258.
- HEGI G. 1965. Illustrierte Flora von Mittel-Europa. Band. 1. C. Hansen Verl., München.
- HULTEN E., FRIES M. 1986. Atlas of North European vascular plants. North of the Tropic of Cancer. Vol. 1. Koeltz Scientific Books, Königstein.
- KAŻMIERCZAKOWA R., ZARZYCKI K. (red.) 2001. Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Polish red data book of plants. Pteridophytes and flowering plants. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN i Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- OBERDORFER E. 1990. Pflanzensoziologische Exkursionsflora. E. Ulmer Verl., Stuttgart.
- RACIBORSKI M., SZAFER W. 1919. Flora polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych. Tom. 1. AU, Kraków.
- SZAFER W. 1969. Kwiaty i zwierzęta. PWN, Warszawa.
- ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Distribution Atlas of Vascular Plants in Poland. Nakł. Prac. Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki UJ, Kraków.
- ZALEWSKA J. 1999. Genus *Najas* (*Najadaceae*) in Poland: remarks on taxonomy, ecology, distribution and conservation. *Fragm. Flor. Geobot.* 44: 401–422.
- ZALEWSKA-GAŁOŚZ J. 2001. *Najas flexilis* (Willd.) Rostk. et Schmidt Jezierza najcieńsza. W: Kaźmierczakowa R., Zarzycki K. (red.) 2001. Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Polish red data book of plants. Pteridophytes and flowering plants. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN i Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków, s. 410–412.

Barbara Sudnik-Wójcikowska